

पेक्षया तृतीये प्रकारे नपुंसके अमरः । तत्र तृतीया-
प्रकृतिरिति व्यस्तं पदं समस्तत्वे तृतीयप्रकृतिरित्येव
स्यात् व्यस्तपाठं दृष्ट्वा शब्दकल्पद्रुमे तृतीयाप्रकृतिशब्दक-
ल्पनं प्रामादिकम् ।

तृतीययुगपर्य्यय ए० तृतीयस्य युगस्य द्वापररूपस्य पर्य्ययः
परिवर्त्तो यत्र काले । द्वापरयुगस्य परिवर्त्तोधारे कलिसन्ध-
रूपे काले “द्वापरे समस्तुप्राप्ते तृतीययुगपर्य्यये” भा०
१।४।१५ स्तो० । इतः परं किं भविष्यतीति द्वापरे सन्देहे
जाते इत्यर्थः तेन न विरोधः ।

तृतीयसवन न० स्रयते सोमोऽस्मिन् कर्म० । कालत्रये सवन-
त्वयोपेताग्निष्टोभादेः तृतीये सवने । तद्विधानादि
ताण्ड्ये० ब्रा० १।६।१७ भाष्ये उक्तं यथा
“तृतीयसवनारम्भादित्यग्रं ह्यमाचरेत् । आर्भवेण स्तुवी-
ताय पञ्चङ्गैः प्रचरत्यथ । सावित्वैश्वदेवाख्यौ ग्रहौ
सौम्यचरुस्तथा । पात्नीवतमहादृष्ट्वं यज्ञायज्ञायसं-
स्तवः । अग्निमारुतशस्त्रं स्यात् गृह्णीयात् हारियो-
जनम् । समाप्ते सवने पश्चात् कुर्यादवष्टयं ततः ।
कुर्यादुदयनीयेष्टिसमनूवन्ध्यां यजेत गाम् । देविकानिर्व-
पेदेवसुवासापि यजूष्यथ । उपोष्य वेदिमान्नेयमिष्टा-
ग्निष्टोमसंस्थितिः” “प्रातः सवने नोञ्चैः कर्माणि”
कात्या० श्रौ० ६।६।१८ “प्रातः सवने यान्युञ्चैः कर्माणि
प्रैषोच्चारणादीनि तान्यपि प्रथमस्वरेणैव कार्याणि
“मन्द्रं प्रातः सवने चरन्तीति” शाखान्तरात् । अतश्चा-
ग्नीदनीन्विहरेत्यादयः प्रैषा आम्नावणादयश्च प्रथमस्वरे-
णैव प्रयोज्याः” कर्कः । “मध्यमेन माध्यन्दिने” १६ सू०
“माध्यन्दिने सवने यानि कर्माणि नीचैर्यानि चोच्चैस्तान्यु-
भयान्यपि मध्यमेन स्वरेण कार्याणि शाखान्तरे तथा
अवणात्” कर्कः । “उत्तमेन तृतीयसवने” २० सू० “तृतीयसवने
यानि नीचैर्यानि च मध्यमेन स्वरेण प्राप्नुवन्ति तानि
सर्वाण्युत्तमेन तृतीयेनैव स्वरेण कार्याणि तथैव शाखा-
न्तरे श्रुतत्वात्” कर्कः ।

तृतीया स्त्री तृतीय+टाप् । १ चन्द्रमण्डलस्य तृतीयकला-
क्रियायां २ तदुपलक्षिते कालभेदे च तत्र द्रतादिकालव्यव-
स्थादि त्रिथिशब्दे ३२६० घृ० दर्शितम् । जन्मनक्षत्रापेक्षया
३ तृतीयद्वादशैकविंशत्यक्षकनक्षत्ररूपविपत्तारायाञ्च ।

तृतीयाकृत लि० तृतीय+डाच्+कृ-कृत । १ त्रिगुणं कष्टे
त्रिवारकष्टे चेत्वादौ ।

तृतीयाश्रम पुंन० कर्म० । वानप्रस्थाश्रमे । “उपित्वैव

गृहे विप्रो द्वितीयादाश्रमात् परम् । बलीपलितसंयुक्त
स्तृतीयन्तु समाश्रयेत्” संवत्स० ।

तृतीयिन् लि० तृतीय+अस्यर्थे इनि । तृतीयभागार्हे ।
“सर्वेषामर्द्धिनो सुख्यास्तदर्द्धेनार्द्धिनोऽपरे । तृतीयिन-
स्तृतीयांशाश्चतुर्थांशाश्च पादिनः” मनुः । दक्षिणागोशत-
विभागे ।

तृत्सु लि० तृद्-वा० सुक् । हिंसके । “गव्या तृत्सुभ्यो अज-
गन्युषा नृन्” ऋ० ७।१८।७ । “तृत्सुभ्यो हिंसकेभ्यः” भा०
२ राजर्षिभेदे “व्यानवस्य तृत्सवे गयम्” ऋ० ७।१८।१३।
तृत्सुं राजर्षिभेदम्” भा० । [प्रतर्द्धनः ।

तृद् हिंसायां स्वा० प० सक० सेट् । तर्द्धति अतर्द्धीत् ततर्द्ध ।
तृद् अनादरे रु० उभ० सक० सेट् । तृष्ति तृन्ते । इरित् अत-
र्द्धीत् अतर्द्धत् अतर्द्धिष्ट । उदित् तर्द्धित्वात्तृत्त्वा । “भूतिं
तृष्ति यक्षाणाम्” भट्टिः “ऋतस्य श्लोको वधिरा
ततर्द्ध” ऋ० ४।२३।८ “ततर्द्ध तरसा विष्णुर्वाप्यैः
शत्रुबलार्द्धनः” हरिवं० १३४ अ० । “सेहे कपीरथाश्वांसु
रिपोस्ततर्द्धे शाखिना” “अतर्द्धीच्चैव श्युलेन कुम्भकर्णः
प्लवङ्गमान्” भट्टिः ।

तृदिलि लि० तृद्-वा० किलच् । १ भेटके २ भिन्ने च । “तृदिला
अतृदिलासः” ऋ० १०।६४।११ । “तृदिला भेटकाः
अतृदिला अभिन्नाः” भा० ।

तृत्प(म्) प्रीणने लु० पर० सक० सेट् । तृप्ति तृम्पति अ-
तृप्तीत् अतृपीत् । ततृम्प ततृप ।

तृत्फ(म्) प्रीणने लु० प० सक० सेट् । तृफति तृम्फति
अतृप्तीत् अतृफीत् ततृम्फ ततृफ ।

तृत्ह हिंसे लु० प० सक० सेट् क्ता वेट् । तृंहति लृदित्
अतृहत् । ततृंह ततृहलुः ततृंहलुः ।

तृप प्रीणने स्वा० पर० सक० सेट् । तृप्ति अतर्पीत् । ततर्प ।

तृप सन्दीपने प्रीणने च वा चुरा० उभ० पक्षे स्वा० पर०
सक० सेट् । तर्पर्याति ते तर्पति अततर्पत् त अतीतृपत् त ।
अतर्पीत् । ततर्प ततर्पथ ।

तृप प्रीणने दि० पर० सक० वेट् इरित् । तृपति अतर्पीत् अत्ता-
पसीत्-अर्तापसीत्-अतृपत् । ततर्प ।

तृप प्रीणने लु० पर० सक० सेट् । तृपति अतर्पीत् ।
“तृपत्सोमं पाहि” ऋ० २।११।१५ ।

तृपत ए० तृप । चन्द्रे उष्णादि० । [संक्षिप्तसा० ।

तृपाना स्त्री तृप--कानच् । १ लतायाम् २ उष्णा० ।

तृपल न० तृप-कलच् । १ उपले प्रस्तरे । “अपां तमन्युस्तृपलप्र-